

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-366-8-6>

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF DRUG ADDICTS

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНИХ ОСІБ

Lysenkova I. P.

*Doctor of Psychological Sciences,
Profesor,
Head of the Department of Psychology
Petro Mohyla Black Sea
National University
Mykolaiv, Ukraine*

Лисенкова І. П.

*доктор психологічних наук,
професор,
завідувачка кафедри психології
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

Kuznietsova V. V.

*6th year Student majoring
in "Psychology"
Petro Mohyla Black Sea
National University
Mykolaiv, Ukraine*

Кузнєцова В. В.

*студентка VI курсу спеціальності
«Психологія»
Чорноморський національний
університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

На сьогоднішній день, наркотична залежність є глобальною проблемою, присутньою на всіх континентах, зі стійкою тенденцією до зростання. Кількість наркозалежних зростає в усьому світі, в тому числі і в Україні. Загалом, залежність (грец. *нарк* – заціпеніння, *манія* – божевілля, пристрасть) – це хвороба, при якій людина стає фізично і психічно залежною від наркотиків і поступово руйнує організм, є серйозним і швидко прогресуючим захворюванням. Окрім загальних фізичних та психічних розладів, наркозалежні страждають на захворювання, які не мають нічого спільного з наркотиками, а скоріше з недотриманням правил безпечного вживання наркотиків. Вони є групою найбільшого ризику захворювання на СНІД (70 % хворих на СНІД – наркозалежні). Це пов'язано з факторами вживання ін'єкційних наркотиків та ризикованою і психічно неадекватною поведінкою в різних життєвих ситуаціях, в тому числі сексуальних [3, с. 30].

Психологічна залежність – це стан дистресу, який посилюється при припиненні надходження наркотичної речовини в організм. Продовження вживання наркотику необхідне для отримання

задоволення і морального вдосконалення, відсутність яких призводить до депресії, потягу і тривоги [5, с. 220].

Вчені описують декілька стадій розвитку психологічної залежності від наркотиків. Стадія 0: стан, при якому залежність відсутня взагалі; людина не відчуває бажання або потреби вживати наркотики; психологічні проблеми можуть бути вирішені без сторонньої допомоги.

Стадія 1: людина починає вживати наркотики для вирішення проблем; це може бути викликано низькою самооцінкою, високими емоціями, життєвими проблемами, тривогою і складнощами; людина звертається до наркотиків, щоб впоратися з цими проблемами і отримати задоволення; поступово наркотики замінюють здатність до самостійного вирішення проблем.

Стадія 2: початок психологічних проблем через вживання наркотиків; психіка людини руйнується, і наркотики не тільки перестають вирішувати проблеми, але й спричиняють нові проблеми; поведінка наркозалежних характеризується імпульсивністю, безтурботністю, відчуттям невразливості та відсутністю відповідальності; на цій стадії вони вже не намагаються вирішувати проблеми, які виникають органічно, а починають намагатися вирішувати проблеми, які виникають внаслідок вживання наркотиків.

Стадія 3: проблеми більше не вирішуються за допомогою вживання наркотиків; бажаний результат більше не досягається через поступове руйнування психіки; водночас, оскільки речовина глибоко вкорінюється на психологічному рівні, психіка не може функціонувати без неї. Наркозалежні починають вживати наркотики, щоб жити, і психологічний спокій їм більше не доступний [4, с. 10].

Дослідження «структури особистості» алкоголиків і наркоманів та виявлення «ідіосинкратичного профілю» цих особистостей проводилися переважно зарубіжними вченими з використанням різних особистісних тестів. Результати показують, що людям, які зловживають наркотиками та алкоголем, притаманні певні спільні риси. Це низький рівень розвитку навичок самоконтролю та самоуправління, низька стійкість до негативних впливів, невміння справлятися з труднощами, емоційна нестабільність, схильність неадекватно реагувати на фруструючі ситуації, невміння знаходити адекватний вихід з конфліктних ситуацій та занижена самооцінка [1, с. 110].

Традиційно визнаними є наступні підходи до пояснення причин наркотичної залежності: З точки зору психоаналітичної теорії, А. Фрейд, З. Фрейд, Г. Гартманн і П. Блос вказують на невіршені конфлікти в дитинстві, емоційну залежність від дорослих

і психологічну регресію; К. Юнг зазначав, що формуванню наркозалежності психологічно сприяють такі складні якості, як лінь, пасивність, гнів та егоїзм, а А. Адлер вказував на недорозвиненість почуття спільності як причину, Е. Еріксон – розлад ідентичності [7, с. 95]; [9, с.185]. У гуманістичному підході в основі психологічної залежності людини лежать, як вказував Е. Фромм, мазохістські тенденції, постійна потреба в симбіотичних стосунках і страх самотності та відкидання [8, с. 150]. Біхевіористи, такі як А. Бандура, Д. Уотсон, Р. Уолтер, Е. Торндайк вважають причиною залежності порушення процесу поганої соціалізації. Представники теорії стресу та допінгу, а саме А. Маслоу, А. Каннер, С. Фолькман, Р. Лазарус, наголошують на поширеності стратегій, за допомогою яких люди уникають контакту з навколишньою дійсністю та намагаються втекти від вирішення проблем [10, с.308]. З точки зору інтеракціоністської перспективи (А. Реан, Л. Філіпс, Т. Шибутані), психоактивні речовини можуть функціонувати як засіб уникнення фрустрації та ефективної адаптації індивідів до ситуацій «заблокованих потреб». А. Менегетті вважає, що з точки зору онтопсихології наркозалежність спричинена розладами его, особистісною незрілістю та процесами провини. З точки зору психосинтезу (Р. Асаджіолі), причиною наркоманії є відчуття невизнання себе суспільством. Водночас гештальт-терапія пояснює, що адиктивна поведінка пов'язана з порушенням процесу «контакт-відчуження», коли моделюється лише одне домінуюче бажання і втрачається контакт з реальністю (Ф. Перлз). У діяльнісному підході (С. Рубінштейн, Б. Ананьєв) девіантна поведінка визначається як спотворене бажання, тобто домінуючим мотивом є пошук об'єкта для задоволення цього бажання [2, с. 75].

В. Сухомлинський вказує на низку суперечностей в інтелектуальному розвитку молодших підлітків: одержимість злом і неправдою, готовність чинити опір найменшому відхиленню від істини, невміння розбиратися в складних явищах життя, бажання бути хорошим і нетерпимість до виховних впливів, прагнення до самоствердження і невміння його здійснити; багато бажань, але обмеженість сил, досвіду і можливостей для їх реалізації; скандальне заперечення авторитетів, туга за ідеалами і сумнів у тому, що ідеали існують у повсякденному житті; романтичні прагнення і «моральне невігластво» [11, с. 53–55].

Науковий аналіз привів до визначення поняття «наркоманія». Наркотична залежність визначається як деструктивні індивідуальні процеси, що проявляються саморуйнуванням і спотворенням

психологічної структури особистості, виникненням і закріпленням механізмів психологічного захисту, порушенням процесу формування когнітивної структури, успішної особистісної та професійної самореалізації через вживання наркотичних засобів тощо.

Також з'ясували причини, які можуть призводити до початку вживання наркотичних речовин, а саме: наркозалежність є захисною реакцією особистості на несприятливі обставини, які заважають їй задовольнити свої найважливіші потреби; низький рівень розвитку навичок самоконтролю та самоуправління, низька стійкість до негативних впливів, невміння справлятися з труднощами, емоційна нестабільність, схильність неадекватно реагувати на фруструючі ситуації, невміння знаходити адекватний вихід з конфліктних ситуацій та занижена самооцінка.

Література:

1. Богданцева І. П. Програма та поурочні методичні рекомендації для класів інтенсивної педагогічної корекції загальноосвітніх шкіл «Арт-терапія» 1–4 клас. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. 120 с.
2. Богданцева І. П. Становлення арт-терапії як засобу впливу на людину. *Наукові праці: Науково-методичний журнал*. Т. 153. Вип. 141. Педагогічні науки. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. С. 74–79.
3. Гойда Н. Г., Єщенко О. Г. Гендерні аспекти у державній політиці протидії ВІЛ-інфекції / СНІДу в Україні. *Український медичний часопис*. К., 2016. № 4(414). С. 29–32.
4. Короленко Ц. Адиктивна поведінка: Загальна характеристика та закономірності розвитку. *Психіатрія та медична психологія*. 2000. № 1(2). С. 8–15.
5. Максимова Н. Ю. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії : навчальний посібник. К. : Либідь, 2006. 328 с.
6. Сухомлинський В. О. Народження громадянина К., 1976. С. 322–338.
7. Фрейд З. «Я» і «Воно». К., 1991. 125 с.
8. Фромм Е. Анатомія людської деструктивності. К. : Либідь, 1973. 624 с.
9. Юнг К. Г. Аналітична психологія. К. : Літера, 2022. 210 с.

10. Lazarus R., Folkman S. Stress, appraisal and coping. New York : Springer Publishing Company, 1984. 456 с.

11. Lysenkova I. P. Peculiarities of the Organization of Correction-developing Environment for Children with Mental Disorders: *The Scientific Heritage*. 2018. № 25. Vol. 2. P. 53–55.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-366-8-7>

**EMOTIONAL AND COGNITIVE LEVELS OF EXPERIENCE
OF THE PERSONAL CRISIS BY REPRESENTATIVES
OF CREATIVE AREAS OF ACTIVITY: FEATURES
OF EXPERIENCE AND RESOURCES
IN OVERCOMING THE CRISIS**

**ЕМОТИВНИЙ І КОГНІТИВНИЙ РІВНІ ПЕРЕЖИВАННЯ
ОСОБИСТІСНОЇ КРИЗИ ПРЕДСТАВНИКАМИ ТВОРЧИХ
НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ
ТА РЕСУРСИ В ПОДОЛАННІ КРИЗИ**

Palyvoda L. I.

*Postgraduate Student
State Higher Education Institution
"Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University"
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Паливода Л. І.

*аспірант
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Проблеми, пов'язані із дослідженнями переживання кризових ситуацій, нестабільності, адаптації та розвитку особистості в умовах надзвичай ситуацій завжди були і залишаються актуальними. Особливо коли це стосується питання визначення загальних механізмів переживання стресу чи особистісної кризи людиною, пов'язаною з творчістю. Л.В. Куликов виділяє наступні характерні для кризового стану емоційні переживання: відчуття безнадії, спустошеності, безцільності та безвиході, що заважають самостійному вирішенню проблеми, це породжує почуття безпорадності та самотності. Зміна емоцій є швидкою та контрастною. Г. Пері до емоційних проявів відносить такі характерні прояви як довге страждання, переживання